

Américo Vespuche era un Despuig. Indicis de l'adulteració històrica d'un altre cosmògraf català

Autor: Jordi Bilbeny

Data de publicació: 22-02-2012

Primera part de l'estudi d'en Jordi Bilbeny

Sobre l'adulteració i la desaparició dels originals

Quan em vaig encarar a l'obra escrita de l'Américo Vespuche, em va sorprendre granment que em tornés a trobar davant del mateix problema de fons que ja vaig advertir quan abordava els textos d'En Cristòfor Colom: la manca absoluta de tot original. I si encara hi afegim que, com en el cas d'En Colom, els escrits presenten infinitud de contradiccions, d'errors, de discordances flagrants entre les diverses edicions, no ens hauria d'estranyar que En Manning Ferguson Force, assenyalés, ja al 1879, a *Some Observations on the Letters of Amerigo Vespucci*, que "l'única solució que trobo a les dificultats que ofereixen aquestes cartes és que no foren escrites per En Vespuche".

En Henry Harrisse tampoc no en tragué l'entrellat i apuntà al 1895 que "els quatre viatges de l'Américo Vespuche a través de l'Oceà segueixen sent l'enigma de la història d'Amèrica dels primers temps".

Els moltíssims estudiosos que han volgut escatir el problema d'aquestes fonts originàries han anat a topar sempre allà mateix. Al 1898, En Gustavo Uzielli creia que els errors dels Quatre Viatges d'En Vespuche eren deguts, en gran part, al fet que no existís un text exacte del relat. En Frederick Albion Ober, al 1907, assevera que el primer viatge presenta un problema insoluble. I En George Tyler Northup, que al 1916 va publicar diverses monografies detallades sobre aquests mateixos textos, posava de nou seriosament en dubte que En Vespuche fos l'autor dels Quatre Viatges.

Al 1923, En Martín Fernández de Navarrete, a les seves "Noticias exactas de Américo Vespucio y reflexiones críticas sobre las relaciones de sus viajes", incloses dins els *Viajes Américo Vespucio*, subscrivia: "El capgirament de les dates i dels noms propis, ja sia de persones o de països; els mateixos esdeveniments aplicats a viatges i temps diferents; les variants considerables en les mateixes cartes o relacions publicades; els absurds en cronologia, història, nàutica i

astronomia; les coses meravelloses que s'expliquen, ja sia de la vida i costums dels indis, ja sia dels fets dels viatgers, tot indueix a qualificar aquestes relacions almenys d'exagerades i d'evidentment falses en molts casos. No ens ha, doncs, d'estranyar que en un caos semblant s'hi hagin perdut tots els qui han intentat ser historiadors i apologistes d'En Vespuche".

I al 1926 l'Alberto Magnaghi, al seu estudi Amerigo Vespucci. Studio critico, assentava que Mundus Novus i Quatre Viatges eren obres espúries. Tot reblant que "ens trobem davant de textos tan dissemblants, tan plens d'errors, contradiccions i absurds", que és impossible d'admetre que tinguin un mateix origen, un mateix autor. I en una carta de 31 de gener de 1941, hi insistia: "No hi ha cap mena de dubte que els Quatre Viatges desvetllen les sospites. Hi ha supressions i probablement falsificacions deliberades... Voler planificar els viatges d'En Vespuche usant aquest material és una bogeria".

En Frederick J. Pohl, al seu llibre Amerigo Vespucci, Pilot Major, de 1944, insistia que a Florència, les cartes en qüestió foren "piratejades i deformades" i que, "amb l'ajut de la impremta s'engendraren les primeres falsificacions". Per En Pohl, "al costat de moltes dades d'exactesa innegable i del diagrama dels estels australs fets per l'Américo, Mundus Novus contenia absurds patents, tal com l'afirmació de l'autor que havia escrit «in extenso» del seu viatge, i una mica més endavant, que li enviava a la mateixa persona un breu resum -«només els assumptes principals»-. Mundus Novus queia en contradiccions, com ser una costa sense revolts que després resultava tenir revolts: «Aquesta terra... s'estén al llarg d'una costa sense revolts... Arribàrem a un revolt». Després, una aritmètica confusa: «Navegàrem per espai de dos mesos i tres dies abans de veure terra» i «dels seixanta-set dies de navegació...». Presenta l'Américo com un fanfarró: «Jo tenia més habilitat que tots els comandants del món».

"L'autor de Mundus Novus sembla haver ignorat el viatge de l'Américo per compte d'Espanya; així mateix Mundus Novus pretenia dirigir-se a la mateixa persona a qui havia escrit sobre la seva expedició espanyola a la carta de 18 de juliol de 1500. En cap pàgina de Mundus Novus no es pot llegir que aquest fos «el primer viatge», i en una altra pàgina trobem l'afirmació incompatible que ja havia fet «uns altres dos viatges»".

I reblava: "Eren nombroses les inconsistències de Mundus Novus. Com diu En Camillo Manfroni, Mundus Novus contenia «vulgaritats», «afirmacions poc científiques», fins al punt que és «absolutament inadmissible» que ho hagi escrit l'Américo. És, en resum, «estrany al seu caràcter»".

En Pohl parava, encara, un esment especial al darrer paràgraf del text on En Vespuche afirmava: "Jocundus, el traductor, és l'encarregat de traduir aquesta epístola de l'italià a la llengua llatina, a fi que els llatínistes es puguin assabentar de les meravelles que diàriament es descobreixen, i a fi de captar l'audàcia dels qui desitgen escodrinyar les coses del cel i de la sobirania, tractant de saber més del que els convé i per tal com des d'aquell temps remot dels inicis del món, l'extensió de la terra i del que conté ha estat cosa ignorada". I s'exclamava, a propòsit del curador de l'edició: "Cap home que hagués escrit una obra de la pretensió de Mundus Novus no hauria sigut tan neci de lliurar el manuscrit a un traductor amb el permís de publicar-lo com a exemple d'audàcia sacrílega", en una clara referència a les manipulacions que creia que En Jocundus havia introduït al text, essent com fou un home de la seva confiança.

Si això s'esdevenia al Mundus Novus, els Quatre Viatges no van passar tampoc desapercebuts a l'ull crític i escorcollador d'En Pohl, pel qual no eren res més que "una altra falsificació". En l'intent d'esbrinar-ne els mòbils, l'autor creia que es tractava d'un gest que pretenia igualar els quatre viatges d'En Colom; suposició que "fou recolzada per l'entusiasme patriòtic, [car] Florència volia eclipsar Gènova. A aquests fets psicològics es deu la falsificació dels Quatre Viatges".

I, així mateix, ho denunciava: "Els Quatre Viatges porten el senyal patent de falsificació, per si les mentides que es troben al text no fos suficient. La primera edició o la primera que es coneix, de la carta que fa la descripció dels Quatre Viatges, va adreçada al Gonfanoner Soderini en un llenguatge que l'identifica, però sense esmentar-lo i sense dedicatòria. En aquell temps les obres impreses portaven, generalment, dedicatòria. Aquesta absència de dedicatòria era, prima facie, prova de falsificació. Les primeres edicions dels Quatre Viatges foren impreses sense data, i amb totes les característiques de documents espuris.

"Les dates que apareixen a l'obra del «primer» viatge són de maig de 1497 a octubre de 1498; això està en conflicte amb el període de les suposades activitats de l'Américo a Andalusia com a successor d'En Berardi, des de mitjan abril de 1497 a finals de maig de 1498, quan estaria encarregat de la preparació de les naus per al tercer viatge d'En Colom. Un text de l'obra el fa tornar del seu «primer» viatge el 18 d'octubre de 1498. Un altre text dóna la data de 1r d'octubre de 1499. I un altre dóna 15 d'octubre de 1499. A través de tota l'obra hi ha una confusió de dates i de la duració dels viatges". Per En Pohl, no hi ha cap mena de dubte: "Les seves cartes privades escrites a un amic havien estat robades, desfigurades, canviades per d'altres que es lliuraren a la impremta, traduïdes i reimpresses en un temps en què no hi

havia llei d'impremta". I rematava, al capdavant: "Les falsificacions foren acceptades com a relats veritables; aleshores, per explicar el que hi havia de fals, hom digué que [En Vespuche] mentia".

A idèntiques conclusions arribà En Germán Arciniegas, al seu llibre *Amérigo y el Nuevo Mundo*, aparegut a Mèxic a l'any 1955. En parlar del document anomenat *Mundus Novus*, assegurava que "ningú dels qui el llegiren va deixar-hi de veure la seva importància. És un paper que degué desfer-se pràcticament entre les mans dels qui el conegueren primer. Ni tan sols en va quedar una còpia a l'Arxiu dels Mèdici". I en comparar-ne les diferents edicions, assenyalava: "És fàcil adonar-se dels canvis, variants i alteracions que sofriria la carta de l'Amèric per la manipulació dels copistes, traductors, impressors, retraductors i reimpressors".

Els canvis tenen la seva explicació més raonable perquè sabem per En Vespuche mateix que el llibre fou confiscat per la maquinària de control reial, car escriví a un seu amic: "Volia enviar-vos un extracte del llibre, però me'l té aquest sereníssim rei [Ferran]: quan me'l torni, ho faré". I, més endavant: "Cert meu llibret que especialment vaig escriure durant aquesta navegació, el qual, ara per ara, té aquest sereníssim rei, que espero que em restituirà". Cosa que no féu mai.

Uns originals hispans i farcits de catalanismes

A l'any 1968, En Vicente D. Sierra s'afegí a la controvèrsia amb el seu llibre, *Amérigo Vespucci*. El enigma de la història de Amèrica. A més de deixar clar que les seves obres "són un conjunt de peces sobre les quals pengen greus dubtes respecte a la seva autenticitat i acusacions severes pel que fa a la seva veracitat", i que "l'únic que és evident és que usufructua glòries que corresponen a En Colom i a capitans espanyols i portuguesos, ajudat per l'audàcia d'un editor florentí", En Sierra creu que "un dels trucs del falsificador consistí a redactar La Lletra [del primer viatge] en un argot abundant de barbarismes hispans, possiblement amb la intenció de donar a la seva obra un segell d'autenticitat". Aquest fet ja el va remarcar En Northup, al seu estudi dels textos de les distintes versions de la Lletra a En Piero Soderini, per tal com hi apuntava: "Molt del material que es troba en el primer viatge de la carta a En Soderini també apareix al *Mundus Novus*, quan es refereix al tercer viatge... No hi ha res intrínscament improbable en la suposició que la Carta Soderini pugui haver tingut una forma espanyola antecedent... Els nombrosos hispanismes semblen indicar un origen espanyol". I, en intentar trobar una explicació de l'ús d'aquests mots, escriu: "En Vespuche havia viscut tant de temps a Espanya i Portugal, havia navegat amb tripulacions tan cosmopolites, que quasi havia oblidat el seu propi idioma, i havia arribat a parlar i escriure una mena de lingua franca en què li era tan natural emprar una paraula espanyola, com portuguesa, com una d'italiana". Però en comparar aquest text amb una carta autògrafa del mateix cosmògraf datada el 9 de desembre de 1508, escriu: "Aquesta carta és tota sencera de puny i lletra d'En Vespuche... No ens sorprendria si el document oferís exemples de modismes italians. Mes no hi ha res d'això. El llenguatge és castellà pur. Aleshores, se'ns vol fer creure que un home instruït, capaç d'expressar-se en un bon espanyol, era incapaç d'expressar-se en el seu propi idioma... El dilema és inevitable: o bé En Vespuche, l'intel·ligent navegant i astrònom, que escrivia en bon castellà, ho feia malament en el seu propi idioma, o els errors que es troben a la Carta Soderini s'han d'imputar a un traductor". I encara s'exclamava: "Per difícil que sigui acceptar la teoria de l'existència d'un original espanyol de la Carta Soderini, no puc fer altra cosa que creure que encara són més grans les dificultats que confronten el crític que vol sostenir que fou el mateix Vespuche qui va escriure en l'argot absurd que es troba a la versió italiana".

O sigui, que el florentí Vespuche, talment com En Colom, escrivia un castellà prou correcte; però, en canvi, no dominava l'italià, sinó que els seus escrits delaten un munt d'hispanismes i unes construccions sintàctiques tan poc italianes, que han fet que els crítics titllessin la seva llengua d'"argot absurd", o que, com és ara En Pohl, afirmés categòric que "la persona que compongué els Quatre Viatges no era capaç d'expressar-se de manera intel·ligent en llengua toscana". I, en efecte, era així, perquè En Vespuche no sabia ni que mots tan elementals i quotidians com "caveza" i "rio" –com ell escriu– es deien "testa" i "fiume".

Els hispanismes, tanmateix, ja foren posats de relleu pel Pare Estanislao Canovai, el qual, quan, al 1817, edità els seus *Viaggi d'Amérigo Vespucci*, ho féu amb un "Catalogo di voci spagnuole di cui fece uso il Vespucci nelle sue Lettere", que contenia, segons ell, 177 mots i girs hispans. Més modernament i d'una guisa més general, els ha evidenciat En Gian Luigi Beccaria, al seu preciosíssim treball *Spagnolo e Spagnoli in Italia*. *Riflessi Ispanici sulla Lingua Italiana del Cinque e del Seicento*, i referits ja directament a En Vespuche per En Luciano Formisano, a la seva "Introducció" a les Cartes de Viatge. En aquest sentit, En Formisano, ens assegura que els hispanismes vespucians "són més nombrosos del que s'havia suposat"; que, "no es limiten a uns préstecs més o menys obligatoris, com els que es refereixen al llenguatge nàutic i a la vida de mariner, sinó que impliquen tant la fonètica com la sintaxi"; que, paral·lelament, "en el camp del lèxic, la interferència lingüística es manifesta en l'ús d'iberismes difícils, rars [...] o de préstecs documentats per primera vegada"; i encara, "cal afegir els casos en què l'iberisme és un neologisme de l'espanyol [...] o més aviat serveix de documentació indirecta de l'existència del terme espanyol corresponent". En Formisano creu que, pel que fa a la natura del préstec, "l'iberisme assoleix, amb més intensitat el llenguatge mariner" i que aquests manlleus hispans, a més a més del castellà, afecten els lusismes i els catalanismes. Diu: "Es comprèn que per un florentí allora de Sevilla i

de Lisboa com En Vespuce, castellà, espanyol dialectal i portuguès, s'havien de confondre en un únic disistema que comprenia també el català i algunes variants dialectals de l'italià". Dit d'una altra manera: un català com En Ramon Muntaner, que es relacionà amb francesos, occitans, sards, napolitans, sicilians, grecs, aragonesos i turcs, havia d'acabar emprant també a la seva Crònica un únic "disistema" que aglutinés mots i locucions de tots aquests idiomes. Tanmateix, sempre escriu en un català impecable, això que no passa quan el nostre presumpte mercader italià es posa a navegar i a escriure, perquè, increïblement, refon totes les parles en una de sola i crea una nova llengua, més digna d'estudi de psiquiatres que no pas de lingüistes. Hi ha una explicació racional: no fou En Vespuce –com ja hem vist– l'únic escriptor dels seus textos, sinó que hi intervingueren, a més a més, els seus traductors i censors, amb la clara intencionalitat política de despersonalitzar-lo lingüísticament i nacionalment.

Tant per En Baccaria com per En Formisano, En Vespuce emprava també alguns girs i mots que només comencem a trobar a partir dels textos del mateix Cristòfor Colom. Segons En Formisano, "la seva llengua devia ser més aviat aquest espanyol ple d'italianismes i lusismes que caracteritza els escrits d'En Colom". O bé: "No es tracta només d'hispanismes, sinó de colombinismes". De la qual cosa en podem inferir que tant En Colom com En Vespuce participaven d'un mateix pòsit lingüístic, que, segons es desprèn de tots els predits analistes, no era l'italià.

Per la Consuelo Varela, en l'espanyol escrit del Descobridor hi ha "portuguesismes i catalanismes clars", mentre que, per contra, "l'argot mariner castellà amb prou feines apareix en el seu lèxic". En aquest sentit, ha assenyalat també En Joaquín Arce, en un estudi lingüístic que féu al pròleg de la seva edició del Diari de Bord d'En Colom, que, en aquest text tampoc "no es donen italianismes sintàctics". A més, com que ara sabem per diversíssims estudis, i sobretot pel llibre d'En Nito Verdera, Cristóbal Colón, catalanoparlant, que els tecnicismes nàutics d'En Colom provenen quasi totalment i exclusivament del català, no és gens abstrús deduir-ne que els d'En Vespuce també.

Un cop d'ull acurat als seus textos ens ho evidencia a bastament. Són catalanismes declarats els mots cavriuoli (corzo, en espanyol), lupi cervieri (esp., lobo cervical), dani (gamo), surgere (fondear), costa brava e senza abrigo (esp., neologisme), a barlovento (1a doc. C. Colom), giunchi (1a doc. esp. 1525), a circa di (cerca de), giunto con (junto a), stare ferito, stare mal ferito (herido), aligiare (aliviar), arrivare (llegar), commetere la costa (tentar la costa), corrersi (dirigirse), esgottare (agotar, desgotar), sozobrare, terra adentro, istorach, sforzo, folgare, formoso, resto rogando a Dio, Calis (Cádiz), mal forate (mal horadadas), Christophal Colombo, almanach, acio che, veggio tener l'un polo e l'altro, i moltíssims d'altres que un estudi detallat i minuciós, fet amb rigor, posaria de relleu amb una gran claredat.

Un florentí que coneix Catalunya sense haver-hi estat mai

¿D'on li venien aquests tics catalans al florentí Vespuce, que, segons la història que ens n'arriba, mai no va posar els peus a Catalunya? La primera que vaig advertir va ser en una de les seves cartes –que En Roberto Levillier considera datada al 1502–, per la qual som assabentats que En Vespuce en observar al Nou Món les arracades que porten els nadius a les orelles, ens les descriu com "pedres d'alabastre verd i blanc, que són llargues de mig pam i grosses com una pruna catalana". Amb la qual cosa sabem que aquest cosmògraf coneixia Catalunya d'abans de 1502. D'altra banda, per les declaracions que féu ell mateix, el dijous, 11 de juliol de 1510, al Plet sobre la successió en possessió de l'Estat i Majoratge de Veragua, Marquesat de Jamaïca i Almirallatge de les Índes que fundà En Cristòfor Colom, som sabedors que "conegué el dit senyor Cristòfor Colom, almirall major que fou de les dites Índies, difunt, que santa glòria tingui, pot fer uns vint-i-cinc anys". És a dir, vers el 1485: una data en què ni En Colom era a Florència, ni el florentí Vespuce als regnes hispànics, perquè els seus biògrafs ens diuen que s'instal·là a Sevilla al 1492. Ara bé: de conformitat amb el que ens especifica el Pare Casaus a la Història de les Índies, En Colom visqué a la Cort durant set anys, d'ençà de 1485 fins al 1492. Em sembla, per tant, del tot congruent avançar que deuria haver estat aquí on s'haurien d'haver conegut. Amb tot, com que En Vespuce no es naturalitzarà castellà fins al 24 d'abril de 1505, però com que, almenys, des de 1497, estigué al servei dels reis d'Espanya, amb càrrecs públics que, segons les lleis de l'època, no es podien haver atorgat mai a un estranger, això voldria dir que el tal Vespuce, havia de ser un súbdit d'algun estat de la Monarquia Catalana. I que, consegüentment, la Cort al·ludida com a lloc de trobada entre ell i En Colom havia de ser, així mateix, la catalana. Ara, amb les noves recerques a la mà sobre la censura; havent ja estat identificat el poble inexistent de "Palos de Moguer" amb l'empordanès de Pals; havent estat trobats, en aquesta vila de Pals, sol·lícitament documentats En Vicenç i l'Alfons Yañez Pinson i En Pero Vasques de Saavedra, amb qui En Colom organitzarà els preparatius del seu viatge descobridor; tenint-ne la corresponent identificació gràfica pel gravat de la portada de la Historia General de los Hechos de los Castellanos, de l'Antonio de Herrera, de 1601; essent ara conscients que En Colom, en sortir de Portugal, no anà al monestir andalús de La Ràbida, com assegura En Rumeu de Armas, en dir-nos que "l'estada en el monestir franciscà, el lliurament del fillol als frares –com si aquella casa de religiosos fos un orfenat– i la permanència d'En Dídac en el cenobi per espai d'uns quants anys, no té cap mena de fonament"; i sabent, per contra, per l'Andrés Bernáldez, que vingué a Catalunya –puix ens diu que "s'estava en aquesta terra", on els reis negociaven la restitució de Perpinyà i les fortaleses del comtat del Rosselló–, és del tot preclar afirmar que a l'any 1485 En Vespuce conegué En Colom en terres catalanes. I, per això mateix, no se'ns fa, ara, gens estrany, que quan En Colom tornà de descobrir el Nou Món a Barcelona, el 3 d'abril de 1493, En Vespuce fos a la ciutat comtal

i que, aquí, es tornessin a trobar.

També pel Testament, de 9 d'abril de 1511, sabem que el nostre cosmògraf tenia béns mobles, no només a Castella, sinó "en aquests regnes i senyorijs d'Espanya", que ara ja podem identificar amb els regnes de la Monarquia Catalana.

Si a això hi afegim que en la seva darrera voluntat hi fa esment d'En Joan de la Cossa, d'un tal Pere Mill, un Alfaro, un Gonçal Martell, un Joan d'Urrea (tots ells, pels seus cognoms, d'indubtable nissaga catalana) i d'En "Silvestre Pérez, català", les seves connexions amb Catalunya sobrepassen ara la mera anècdota. Segons la Consuelo Varela, "la relació que d'antic l'unia a En Joan de la Cossa" és la causa que En Vespuce pagui un deute a la dona d'aquest.

Pel que fa a En Cossa, tot i que generalment se'l considera de Santander i, en d'altres fonts se l'anomena "Juan Vizcaíno", se'l fa gallec, natural de Cartagena o s'afirma que és "veí del Port de Santa Maria", a Andalusia, ni s'ha pogut trobar mai la partida de naixement que ho corrobori ni se'n sap res amb anterioritat a la descoberta d'Amèrica; cosa que sobta moltíssim perquè el Pare Cases ens diu que "fou un dels principals en aquell temps" i que "vingué amb l'Almirall quan van descobrir aquesta illa [de Santo Domingo], i després va anar també amb ell en el descobriment de les illes de Cuba i Jamaica". Altrament, les contradiccions trabades a la seva biografia i entre els seus coneixements nàutics, han fet observar En Martínez Hidalgo, que recull el parer d'altres americanistes majors, que aquest mariner cantàbric "és un personatge diferent del cèlebre cartògraf d'idèntic nom". Ara bé: com que alguns documents l'anomenen "Juan de la Cossa" i és pintat amb barretina al retrat que es conserva al Museu Naval de Madrid, no és gens agosarada la seva identificació amb En Joan Cossa.

Aquest militar es troba documentadíssim a Catalunya durant la Guerra Civil, entre 1466 i 1472, com a Governador de Provença i capità del Rei Renat, quan aquest fou Senyor dels catalans. Germà d'En Gaspar Cossa, comte de Troia i Gran Senescal de Provença. En Martínez Ferrando ens consigna que "es va fer tan famós per la seva conducta tan arrogant a l'Empordà" i que ambdós germans "eren personatges de l'absoluta confiança d'En Renat i del Primogènit" Joan de Calàbria. En Jaume Çafont, en el seu Dietari dels fets d'aquella guerra, ens assabenta que En Gaspar Cossa, capità també del rei Renat, s'estava a la vila de Castelló d'Empúries. Per aquesta raó –per la seva evidentíssima vinculació amb la direcció de la causa revolucionària catalana– no és d'estranyar que s'hagi esborrat el seu nom a la quasi totalitat de cròniques del primer viatge colombi. Com ens diu En Ballesteros Beretta, "cap dels cronistes no esmenta, entre els tripulants del primer viatge, En Joan de la Cossa. Falta el seu nom en Las Casas, Oviedo, Pere Màrtir d'Angleria, Ferran Colom i en Gómara. L'Herrera tampoc no se'n recorda. En Colom, al seu Diari, l'al·ludeix, però sense anomenar-lo".

A més a més, i des d'un altre caient, En Julio Rey Pastor i l'Ernesto García Camarero, al seu llibre sobre La cartografía mallorquina, en parlar-nos del trasllat d'aquesta ciència nàutica a Sevilla, objectiven que "el pas de l'escola de Mallorca que acaba, a la de Sevilla que comença, el marca clarament i nítida la carta d'En Joan de la Cossa, que, conservant encara moltes característiques d'aquella escola, li està reservat el privilegi de començar la representació cartogràfica d'Amèrica". I hi tornen a insistir, assegurant que "aquesta escola geogràfica iniciada per En Joan de la Cossa" és la "successora remota de la gloriosa cartografia mallorquina". Conformement, la Belén Rivera Novo i la Luisa Martín-Merás, al seu llibre Cuatro de siglos de cartografía en América, detallen encara més aquesta influència catalana en el mapa d'En Cossa. En parlar-nos del mapamundi, afirmen que "a la part més estreta, o coll del pergamí, hi ha dibuixat un Sant Cristòfol amb el Nen, en la línia dels portulans mallorquins". I, encara, ens assenyalen que hi ha "una bella estampa de la Verge amb el Nen dins d'una rosa dels vents enmig de l'oceà". Però, tal com elles mateixes reconeixen, que "les decoracions religioses apareixen per primer cop a la carta portulana d'En Jaume Bertran de 1489, que es troba a la Biblioteca Marucelliana de Florència", la qual "està decorada amb la Verge i el Nen", és congruent detectar també aquí una altra influència cartogràfica catalana. Per acabar, que En Cossa decori el seu mapamundi amb una rosa dels vents, és un altre senyal català. Així ens ho corrobora En Josep Sureda al seu llibre Ramon Llull i l'origen de la cartografia mallorquina, puix ens afirma que "un altre dels milloraments experimentats per la brúixola en aquesta època [segle XIV], fou l'acoblament de la rosa dels vents a l'instrument, millora que ha arribat fins a les brúixoles del nostre temps, si bé en una forma modificada. La rosa dels vents fou introduïda així mateix en les cartes de navegar; sembla que el primer cartògraf que posà aquesta novetat a les cartes de navegar fou [En] Cresques, en son Atlas; dibuixà una rosa de vuit vents, o sigui els vents que [En] Llull en diu naturals, i li donà un sentit estrictament funcional". Per això mateix, talment el mapamundi d'En Cossa, tenen roses dels vents les cartes nàutiques dels catalans Jaume Bertran, de 1482; Joan Salvat, de 1533; Bartomeu Olives, de 1538 o l'anònima, que es conserva a l'Arxiu Capítular de la Catedral de Barcelona, feta a la primera meitat del XVI. Amb totes les quals coses queda palès que la "influència mallorquina" que arrossega En Joan de la Cossa –d'acord amb En Rey Pastor i En García Camarero, d'una banda, i la Belén Rivera i la Luisa Martín-Merás, de l'altra–, només li podia haver pervingut per raó dels seus més de trenta anys d'estada a Catalunya.

Per tant, aquesta "antiga relació" –que diu la Varela– entre En Vespuce i En Joan de la Cossa s'ha de situar, de tot en

totes, en terres catalanes i, especialment, al llarg dels darrers anys de la Guerra Civil. Ara, atès que En Cristòfor Colom, com ell mateix ens exposa, també serví de capità al rei Renat, és molt possible que, per això mateix, el Descobridor tingués En Vespuche com a íntim amic i que li oferís un lloc al seu servei com la seva mà dreta en matèria cosmogràfica.

Així, en una carta de l'Almirall Colom al seu fill Jaume (o Dídac), datada el 5 de febrer de 1505, li diu: "He parlat amb Américo Vespuchi, portador d'aquesta, el qual ve aquí cridat sobre coses de navegació. Ell sempre ha tingut desig de plaure'm; és home de molt de bé; la fortuna li ha estat contrària com a molts altres. Els seus treballs no li han aprofitat tant com la raó requereix; ell ve per mi i desitja moltíssim de fer cosa que redundi al meu bé, si és a les seves mans [...]. Ve determinat a fer per mi tot el que a ell fos possible. Vegeu en què pot aprofitar i treballeu-hi".

Conseqüentment, és evident que En Colom coneix el passat recent d'En Vespuche i que, en virtut d'aquest, el té en molt bona consideració i li assigna una feina de confiança al seu servei. Des d'aquest caient també ho ha vist la Consuelo Varela, per la qual "el to amb què En Colom anomena l'Américo, quan poc abans de morir escriu al seu fill Jaume, no en deixa cap dubte: la seva relació era entranyable".

Quin podia haver estat aquest passat que li mereixés la confiança incondicional d'En Colom? Atesos els seus catalanismes lèxics i sintàctics, el seu coneixement de Catalunya, el fet d'estar al servei d'un català, la seva amistat amb En Joan Cossa; atès el seu càrrec mariner a les ordres del rei Ferran, sobretot quan aquest fou únicament i exclusiva rei dels estats catalans; i atès que tant ell com el seu nebot Joan són anomenats en certs documents amb el tractament català de "micer", només es podia tractar –com ja he sobreevidenciat a bastament– d'un passat català. Per això, quan algun gravat d'època el pinta a dalt d'una nau, o davant d'unes naus, exercint les seves funcions de cosmògraf i mariner, aquestes acostumen a anar ornamentades amb la bandera de la Creu de Sant Jordi o amb les barres catalanes.

Un cas significatiu és el que ens descriu En Theodor de Bry a la seva Part Onzena de les Índies Orientals, editada a Oppenheim al 1618, atès que, tot i indicar-nos que ens parlarà dels "dos viatges de l'Américo Vespuche a l'est de l'Índia per ordre del rei Manuel de Portugal, a l'any 1501", al gravat corresponent que il·lustra el text, hom hi pot veure amb nitidesa absoluta que les naus duen les banderes de les creus de Sant Andreu –pròpia de la monarquia hispana dels Àustria– i de Sant Jordi. I que llurs gallardets són barrats amb dos, tres o quatre pals; cosa que indica que, sota cap concepte, no es podia tractar d'una expedició portuguesa.

Per llegir la continuació d'aquest estudi feu clic al següent enllaç:

"Américo Vespuche era un Despuig. Segona part de l'estudi d'en Jordi Bilbeny"